

Jánosi Zoltán

Krúdy Gyula tündöklő lázadása

Az 1848-as magyar forradalom, majd az azt követő megtorlás nemcsak Európa addigi rendjét rengette meg – még leveretésében is –, hanem erős penge-, majd bárdvillanásaival szétdarabolta, addig nem sejtett utakra terelte családok tízezreit is. Ki kötéltre jutott, avagy golyó elé, ki csak Kufsteinbe, ki pedig száműzöttként török, amerikai, francia földre: a 48-as magyar honvédtisztekből a föld számos hadseregébe jutott – áldozatnak, zászlónak, folytatásnak. S jutott belőle Nyíregyházára is. Mert volt, aki elbukott hazája földjén hányódott, amnesztiával ugyan, de kétségbeesve, s Világos gyásza mögé Branyitskót, Isaszeget rejtve a szívében. S ha karddal a kézben a hazáért meghalni itt már nem lehetett – ha lehetett is értelmetlenül – új család alapításába építette bele a le nem gázolható reményt, föl nem adását eszménynek, Magyarországnak. Miközben a fiatal Ferenc József kézcsókjától illetett Miklós cár fogadásáról elstető Paskievicsnek még évekig ott lépkedtek a szeme sarkában a serege előtt a vitézség példaként elvonultatott diákhonvédek.

Hát így, a történelem ekkora forgószelében vetődött előbb Kállóba, majd Nyíregyházára a Felvidékről a híres Komáromot Klapka György adjutánsaként, az értelmes harc utolsó pillanatáig védő legidősebb Krúdy Gyula, akinek édesöccse Krúdy Kálmán, ráadásul a fegyvert se tette le soha. A szabadcsapat vezérét majd jóval Világos után, a vadkerti erdőben árulók lövik agyon. S a Széchenyihez hasonlatossága miatt csak „grófnak” nevezett, s később a 48-as honvédegylet, majd a pesti Honvéd Menház parancsnokává öregedő honvédkapitány, a vármegyei főügyész még élete párját is 48 harcoló népéből választja meg. S Radics Máriától, a szabadságharc egykori szolgáloeányától származó, szintén Gyula nevű gyermeke és egy malterhordó leány, Csákányi Julianna jóvoltából nem is olyan sokára már ott rugdalta a kaput, majd próbálgatta – egyelőre huszárok elvett kardja és megszabdalt füle helyett – csupán a nagyatyai ház kertjébe felszerelt tornaszereket a törvénytelen unoka, legifjabb Krúdy Gyula is. A későbbi író, Szabolcs megye egyik legnagyobbra nőtt szellemi őrtese.

S akárhogy tűnjék is az őszi szelekbe, tavak tükrére, elpörgő falevelekre író emberről: az ő legnagyobb öröksége a családnak ez az izomban, csontban, tekintetben megőrzött 48-as hagyománya volt. A fiatal Krúdy ezzel a daccal szegül neki az életbelli időnek és „a magyar Pokolnak” is. Élete csupa lázadás: megszületett nyíregyházinak, dzsentrinek, bohémnak és lett világszínvonalú nagy leleplező, a szorgalom aszkétája az alakját körbeccsillogó legendák alatt. Aki már akkor ezt írja oda jelmondatként és figyelmeztetésül a XX. század falára, amikor kevesen sejtik még,

mik következnek rövidesen Európára: „Minden embernek előlről kell kezdente az életét mezítenül. Talán azért, hogy ne rettenjen meg azoktól a dolgoktól, amelyek reá váraognak.”

És Szatmár, Nyíregyháza, Podoltn, Debrecen, Nagyvárad neveltje, a nyíri csend, az agarászó urak, a ligetek, nádasok jelbeszédének érzékeny megértője éppen a millennium évében, 1896-ban érkezik Pestre. Abban az „átmeneti korban”, amikor – ahogyan Nagy László írja –, „a nyíri homokból csak a Rákóczi legények haját emelt fel a szél. Mikor a branyitskói dobok legurultak az orpheumokba. Budapest pedig fölépül a tülekvésnek”. Utazótáskája helyett a fejében ekkorra már Boccaccio, Dickens, Victor Hugo, Walter Scott, Byron, Thackeray, Puskin, Zola, Maupassant, Turgenyev, Mark Twain, Jack London regényei, s a százazdelő nagy magyarjai: Jókai, Mikszáth, Reviczky, Lovik, Petelei, Thury, Gozsdu hagyatéka és több száz cikk, tárcsa is, de mindez nem elég. A 48-as örökség konok daca kell, hogy az egész ország fölé diadalmasan, sárkányszerűen növő, s az állam zugaitól, Szabolcstól, Szatmártól fényévekre csillogó világváros el ne nyelje védtelenül őt is, akár a százezreket.

De Krúdyban az idő emberére akad. Noha lóversenyek, kártyacsaták, párbajok, a Meteor, az Astoria, a Royal tánctermei és táncosnői forognak körülötte, de novellák s kötetek sokasága is, s rövidesen már ő írja meg a város történetét. S néhány év múlva már a város beszél róla, sőt legendákkal veszi körül. Ezek a legendák a kötekedő, őt írói rangjában megsértő, összevagdalt huszártisztekről, a pusztá kézzel megfékezett, a hintó előtt megvadult lovakról még néhány lépéssel írói rangjának felismerése előtt járnak, ám már azt fényezik, ékesítik. S a tízes évektől már a művész értékei nőnek a párbajozó, a hősszerelmes Krúdy alakja fölé. Nőhetek is: amit a felszínes világ nem láthatott, 12 órát dolgozott naponta, csak az a titok máig, mikor szakította ki ezt az időt a lila gyöngybetűknek az őt körbevirágzó létből, hogy hány órává tágította a napot.

A lapok pedig teltek. Jöttek először a dzsentrik és a kisasszonyok, s ahogy Krúdy a dzsentrirt néz, az groteszkiségében is maga a sötét kiábrándulás. „Hát ez volna az a híres magyar középsztyála, amelyet én megmenteni akarok? – teszi föl magának a kérdést az utoljára a Nyírségbe kanyarodó postakocsin a megszállott Alvinczi Eduárd. – Hol vannak azok a férfiak, akiknek sírkövére majd rá fogják vésni: minden elveszett, csak a becsület maradt meg? – Azok kérem régen Amerikába szöktek – szólt közbe a zuillótt úriember, aki Alvinczi kifakadásait hallgatta.” Aztán jöttek a mindennapi hősök, a városok számkivetettjei és kalandorai: a házmesterné, a mosóné, a párbajsegédek, a kasszírnők, a lókereskedők, a bérkocsisok, a postások, a tisztiszolgák, a fűzőkészítők, a kártyavető, a hamispénz-váltók, az ördögűzők és a hullamosok: megannyi szédelő külön, furcsa, bogaras figura: az egész beteges Magyarország. Jött aztán Rezeda Kázmér és Zathureczky, majd Széplaki Titusz, Palaczký úr, Ligetsarkai és Turf Karolin, a virágáros, Pincsi gróf és Toronygombi, Podolini Lajos, Szomjas Gusztó, Zérus Aladár, aztán meg Czifra János –, a temetésrendező. Görbe tükrök ők úgy az emberi névnek, akár a létnek is. Zömében „megszállott mániákusok, egy hanyatló kor, egy széthulló társadalom végletesen felnagyított karikatúrái”, ahogyan Katona Béla, az utóbbi évtizedek egyik legnagyobb Krúdy-kutatója megállapította róluk. S nemcsak a dzsentrirtől lehangoló a kép, de a polgárról és a kisemberről is: a kor művészet iránti érzékenysége az ő köreiből sem marad alább a többi figura profiljától: „A hentesné verseskönyvet vett elő, amelyből

kiszakított néhány lapot, hogy stancolt csinálgon belőle – a tepertőnek.”

De ezek az eleven emberi sorsokat hordozó különleges nevek: arcok és szemek is. Sőt ruházatok, viseletek, suhogó szoknyák, kalapok, sálak. S a nevek költészetének törvényei szerint: még zeneszerszámok is. Nagybőgők, hegedűk, templomi orgonák vagy nyikorgó tangóharmonikák az utcasarkon. Ezek a nevek tájak is. Napsütésben szikrázó téli hegyoldalok, a Kárpátokból kanyargó folyók, szőlőfürtös domboldalok, homokba futó utak. Ezek a nevek: Magyarország. Nemcsak a beteges, a korhadt, hanem ami e szerencsétlenek vágyaiban megjelent, ami a történelemben lehetett volna. Az az arc, amit csak boldog országok viselnek, s ami talán a miénk is, ha – mint Örkeny István mondta – „Világosnál mi győztünk volna, s Paskievics menekült volna véres fejjel.”

Am a keserű Krúdy túl mélyre lát. Ő már akkor az ország agóniájára fülel, amikor a dzsentri, a mágnás és a kispolgár együtt húzatja Bécsben a valcert, s együtt vonítják a Burg előtti éjben a Ferenc József Aradtól nyugtalan álmától izzó császári palota felé, hogy „szép vagy, gyönyörű vagy Magyarország!” S a kisgyermek Illyés a csontjaiban éli még a Puszták népét, a legsötétebb belső gyarmatosítás dokumentumát.

„Láttunk mi már elég komédiát az életben. Majmunka” – súgja oda Szindbád kicsit korosodó szerelmének, és ezen túl még inkább a kisvárosok síkatoraiban, a havas erdőkben keresi az ember álmát, a magyarságét is. Akit nem gyötörnek többé belső megfeszülések s a külső háborúk éles és gyors kései, a nagyhatalmak kegyetlen akarata. A hőseibe átmentett ember a szomorú erdők hajnali párjaként támad föl belőle, Ady: Mag hó alatt című költeménye verzhősének ikertestvéreként:

Gyöttrött és tépett magamat
régi hitelben fűrösztve
vérből, jajból és lángból
szedegetem össze
s elteszem, mint életes holtat
igazimnak sarjadásáig

„Igazimnak sarjadásáig.” Ez Krúdy poétikájának igazi arca, mert már a tízes évektől megsejti, és Trianon után bizonyossággá növeli magában a magyarság várható perspektíváit az érzékenyakra szabdalta európai létben. S ha a Monarchiától a gyomra kavargott, az édes züllés helyén most csak a szikár jövőtlenséget, a jövő barbár ígéreteit látja. S ő nem birkózik, mint Móricz vagy Ady, Németh László „szorongó tájékozatlansága” neki „iszonyú kiúttalanság”, ahol csak fölfelé, az ég, a felső terek irányába nyitott még a történelem.

„Nem szeretem ezt a mai világot – írja -. Azt mondják, átmeneti idők. Csakhogy én nem kívántam átmeneti időben élni. Arra sem emlékszem, hogy ezt az életet valaha kiköveteltem volna. Már arra se vagyok kíváncsi, hogy minek örülhet az ember, ha magyar.” Így hát nem is a történelem nagy kérdései vonzzák, hanem az olyan problémák például, hogy „Vajon isznak-e még a Kék Hordóban eperpálinkát?” Az ízekkel, szárnyakkal, szagokkal, a nővel önmagát takarja el, azt a férfit, akít Ady így jellemzett a neki ajánlott, A menekülő lovas című versben:

Sóbálványa lettem
Hazám dülésának

Szeretett jószágim,
Csüretm. táralm
Bús pusztulásának.

Add, óh Uramisten,
Hogy némán bolyongjak.
Ajkamat szorító
Dühvel, háborúsan
Átkokat ne mondjak

A nagy centrumok, az erős várak, a kürtök, az ígéretek, az ígéket harsogó torkok helyett Krúdy az addig néma világot zengeti fel. A részletekét, a peremekét, az apró tökéletességek, hangulatok, fények sokszínű tündöklését. S ennek – a stílusát, kompozíciót alapjaiban megszabó erőnek az áramán – behajózik a világirodalomba. Ő nem erőltet az ember nyakába eszméket, küldetést, de folytonos gondolkodásra, eszmélkedésre biztat, s folyamatosan az élet apró értékeit emeli fel. Hol egy szivarvégeben fénylik fel az idő, bevilágítva a mindenség komor zugait, hol egy asszony selyemharisnyajáról csillan a kozmoszba a lélek, hol zizzenő falevél hangján karcos jelet az időtlen szelekbe, hol galambok havas szárnytollával vagy egy régi orgonaillat emlékével üzen, s gtrbegurba utcák zezugaiból éneklő elő a történelem darálóból kimenekített embert.

Krúdy: zseni. A ma agyonidézett nyugati filozófusok előtt jó ötven évvel fedezi fel, hogy ennek a létnek nincsen centruma. Vagy ha van is ilyen „középpont”, akkor több is létezik egyszerre, egyenrangúan, egyidejűen s változó erővel és szerepkörökben. S ezt fölfedezve a magyar, sőt a világkultúrában is – a századelőn szinte egyedülállóan – eltolja a próza centrumát a nemesi kúrtól a polgári otthonokból, a hivatalokból, a kaszinókból a női vállalkozók és szoknyák alá, az óbudai kiskocsmákba, a pohárban ragyogó borokba, avagy vándorló fókuszoként – egyetlen postakocsi belsejébe. Miért is ne, hiszen sehol nincs egyetlen biztos pont sem a világban, már talán csak maga a személyiség. „Mintha önmagamot követném a leereszkedő estében.” - írja – „Az idő összezavarodik, mint a homok.”

S Budapest mellett Podolin, Bécs mellett a Nyírség, a legutolsó felvidéki plébániatemplom leghátsó padja ezért lesz egyaránt hősei otthonává, egyenrangú a nagyváros sugárútjaival. Móricz és Szabó Pál a parasztportákra, Tersánszky a viskókba, Németh László a polgári minőségesezménybe, Nagy Lajos, József Attila a külvárosba, Babitsék a nyugati ideálokba helyezik ezt a fókuszot. Krúdy pedig, mintha előre látná az európai történelem hosszúra nyúló árnyékait, a csatamezőről a középpontot a „jó fogadóba”, a kiskocsmákba dobja, és természetesen a szebbik nem közé, így hát a nyilvánosházba is. Ahol maradt még az örömmel valami morzsaléka és egyébként is, a kisasszonyok ott Puskin-Idézetet hordanak a harisnyaötőjükön. „Mert korunkban – mondja egyik ravaszdi hőse – amikor a nemes érzések: a vallásosság, a hűség, a tisztelet, a barátság, a hazaszeretet lassan kivesznek a világból, csak a szerelem az, amely képes visszavarázsolni a régen letűnt idők illúzióját. Csak a nők javíthatják meg az állati sorsba jutott férflakat. És minden alkalmat meg kell adni a nőknek, hogy a javítás munkáját elvégezhessék a férflakon.”

„Van néha olyan pillanat, amelyik kilóg az időből” – írta egyik versében Weöres Sándor. Krúdy mintha csupa ilyen pillanatot ragadott volna meg. Nyelvi újításait is a

létezés periferiáinak gazdag megszólítása mozgatja. Életműve hatalmas kitágítása ezért a magyar nyelv érzékenységének, bátorságának is, felfokozója a nyelv felfogó- és kifejezőképességének. Ő nem új szavakat alkot, hanem a világ apró rezdüléseit és tágas látóhatárát is hűen kifejezni képes viszonyokba helyezi őket. Szóképeinek belső törvényeit alapvetően ez a vágy mozgatja.

És ahogy belemered a pesti éjszakába, és azon túl a podolini emlékekbe, és azon is túl az agárszuszogású nyíri csöndbe, az Ezeregyéjszaka meséiből egyszerre előlép Szindbád, a hajós, hiszen ahol már nem lehet a legtisztább eszméknek még árnyékává sem lenni, mert a beszakadt jövőjú ország recseg-ropog csak a sötétben, mint egy kiürült fedélzet, ott csak a hazátlanság teremtheti meg a hőst. Ott csak az otthontalanságot lehet létélménnyé avatni, s benne esetleg az egykor volt és a valaha még lehetséges haza nosztalgiját.

S miközben a szecesszió, a posztromantika, az impresszionizmus, a szürrealizmus s a groteszk fényeit játszatja egybe hősének alakjában, a megfoghatatlan, de e teremben is jelenlevő Szindbád kikoresolyázik sötét felöltőjében a térbe, a történelem embert gyöttrő ítélőszékét elől. Lábában az otthon ígérete csupán, mert az otthon a vándorlásban van. Szindbád az emberbe átmentett életöröm, a vad történelemből, az időből kiemelt remény egy botladozó, keserű korban. Az emberben repülő eleven madár szemben önmaga félelmével, szorongásával. A szülőföld hűsége és maradványa. Szindbád egyetlen részvét az ember iránt, a virágok íze, a szavak fénye.

Szindbád a szókevény emberiség, aki rákiált a történelemre, hogy az emberből kifelé megy az ember. Szindbád a dolgok elveszített távlatát mutatja meg. Újra felismerteti a szavak zenéjét, az asszonyi mozdulatban a varázslatot. Az embert így vagy úgy, de végül porrá őrli időkből mindazt, amiért még érdemes élni. Szindbád a menekülő emberiség. A XX. század nagy emberi alaphelyzetét testesíti meg: az üldözött, a szókevény, az útra kelni kényszerült ember állapotát. Szindbád az első emigráns, akit százezrek követnek majd, üzetve, lökve, taszítva kifelé az otthonukból és a létükből az európai és a magyar történelemben. Akinek óceán-, só- és szabadságszaga van, s úgy jár imbolyogva, álmotól, vinkótól, nők miatti fáradtságtól, mintha örökké a bizonytalan, közép-európai csönd fedélzetén járna. Hisz innen emelkedett föl. Ő tehát: a hazátlanság a magasban. De szuverén birodalom mégis, mert szabad maradt, szabad a szeme csillogásával, a színek barbár erejével, a szoknya fényével, a marhapörkölt és az újhagyma ízelivel.

Mert Szindbádöt nem lehetett deportálni. Munkaszolgálatra hajtani, mint Radnótit, Szerb Antalt, Gellért. Szindbádöt nem lehetett a Dunába lőni. „Málenkij robot”-ra se lehetett hurcolni. Internálni sem lehetett. Nem lehetett áttelepíteni a Maroson, a Latorcán, a Dunán. Nem lehetett letépni a körmeit. El nem követett tetteket nem lehetett aláírni vele. Nem lehetett sortűzet nyitni a tömegben álló, a zsarnokság ellen tüntető alakjára. Az állatkerti tetemek közé sem lehetett elásni összedrótozott testét. Szindbád – megszökött.

Alf laila wa-laila: az Ezeregyéjszaka küldte, de ez az indiai származású arab vagy perzsa nevű hős talán a legkiábrándultabb európai, s talán a legszomorúbb magyar. Egy nagy költői életművé nőtt általa is ez a próza, benne a magyar lét hatalmas drámájával. „Multikulturalitás”, „Intertextualitás”, mormolhatnánk a posztmodern leckét – , de hát mennyire kevés ez Krúdyhoz! Szindbád a Nagy Fény –, aki folytatódik Máraiban, Huszárik Zoltánban, Latinovits Zoltánban is. Ő, Szindbád, te szegény, te

gödörből kiröppenő emberiség! Keserves közép-európai tapasztalat! Hajszáladon az ember reménye, poharadban a jövő szikrázó bora, talpad alatt föld helyett csak idő, szemeidben a sorsának hátra arccal sorakozó emberiség.

A szülőhelyére egyre gyakrabban hazalátogató író még kétszer tér vissza élete végén szülővárosába, s mindkettőszer az égben. Először egy valóságos úton, a Budapest és Nyíregyháza között 1931-ben indult első repülőjáraton. Két évvel halála előtt még beszámolót is készít a magasból, a felhők közül pillantva alá szülőföldjére. „Kétkerekű talygán, szilaj hámos lóval, a ló farkán ülő kocsislegénnyel mentem el egykor Nyíregyházáról. ... Most az első repülőgéppel térek vissza a Nyírségbe.” „Robinsoni táj jön most egyszerre órányi távolságra a fővároshoz. A második, a tovább tartó égi hazatérés már az író halála után a szellem régióiban történik, és több évtizeden át folyik. S különösen a hatvanas évektől, egyre szaporodó emlékjelekben, emléktáblákban, szobrokban, színpad-, utca-, gimnázium-, filmszínház-, szálloda-, vitadó-elnevezésekben, állandó múzeumi kiállításban s konferenciák, könyvek sorában nyilatkozik meg. A halott Krúdy e második égi útja során igazi, új csodatevőként mind inkább belakja szülővárosát, mind mélyebben rajzolja rá a maga vonásait a város térképére. A mai Nyíregyházára látogatót már az emlékjelek révén közvetlenül és sokfelől szólítja meg a művekből ismert gordonkahang.

Ahogy Szindbád és a többi Krúdy-hős mind maradandóbb értékkel nőttek bele a világirodalom felejthetetlen alakjainak sorába, s lett mind bizonyosabb, hogy a szerző egyetemes színvonalú könyveket hozott létre, magát az eleven, öregedő írókat mind nagyobb lökésekkel taszítja kifelé a létezésből a múltó idő és a történelmi kor. Tüdeje, szíve, gyomra, lába rendetlenkedik, féltoldalt agyvérzés éri, lakását is felmondják. Van olyan lexikon, amely már 1931-ben néhaijának minősíti. 1932-ben ennek e balzaci monumentalitású életmű írója vagyontalansággal eskü letételére kényszerül.

Amikor halála után a hivatal emberei számba vették hagyatékát, az alábbi javakat írták össze a százharminc kötetet alkotott magyar író minden földi tulajdonaként: két csikos nadrág, egy fekete zakó, egy barna szvetter, nyolc ing, egy szürke felöltő, két nadrágtartó, egy zöld és egy szürke kalap.

De vajon mit álmodott utoljára Krúdy Gyula, mielőtt végleg magára hagyta, szindbádtalan didergésében a világot? A sóstó fájt-e, a bujtos nádast, a színes nyíri csendet? A nagyapát a híres Komáromból, hogy íme, én is lettem talán hasonló vitéz? Aligha őket látta újra azon az éjszakán. Ismerve őt, bizonyosan asszonnal álmodott. Hiszen ő vetette papírra valamikor: „A csalódott férfiakat éppen női alakban szokta felkeresni a halál.”

De az az asszony bizonyosan a szabadság angyala volt: a kis virágáru slány képében, de most nem zuhant alá a magasból, csak teleszórta virágaival a földet.

Nyíregyháza és a megye az utóbbi évtizedekben az emlékjelek állítása mellett könyvekkel s tanulmányok tucatjaival járult hozzá, hogy Krúdy-értékelésünk a mai szintjére érkezhetett. Hogy egyre tudatosabbá teheti az életmű világirodalmi rangját. Ami – többek között – 1931-ben, az e teremben (1883-ban) lefolytatott tisztaeszlári vérvádpererről írt regényével, Hitler hatalomra jutása előtt két évvel üzenete egyik utolsó, nagy figyelmeztetését az emberiségnek. Egyszerre emelve fel szavát az előítéletek, a zavaros szándékok, a történelmi vakság és a tömegeket butító hisztéria ellen. Már két évvel azelőtt, hogy Thomas Mann nyomdába adta a náci elvekkel szembe fordított, tudatosan a zsidó mítoszhoz fogant regényét, a József és testvéreit, már akkor, amikor

a történelem zugatban gyülekező ordas eszmék iszonyú veszélyt még kevesen érzékelték a maguk valóságában a korban. E teremben tehát ma, itt Alvinczy Eduárd, Rezeda Kázmér, Szindbád és a feledhetetlen nóialakok mellett ez a Krúdy Gyula is itt van velünk. A humánusot a maga áttört fényű mondatain át is végsőkig védelmező, a messzire látó, bátor ember. A megzavarodó Európa fölötti józan lélek. Ebben a teremben ma Krúdynak ez az arca is világít.

Pedig amikor az író meghalt, már csak a könyvelben lebegő szelleme világított. Gyertyánál írt, mert a villanyát kikapcsolták, hisz már azt se tudta fizetni, és holttestét is gyertyák lobogták körbe.

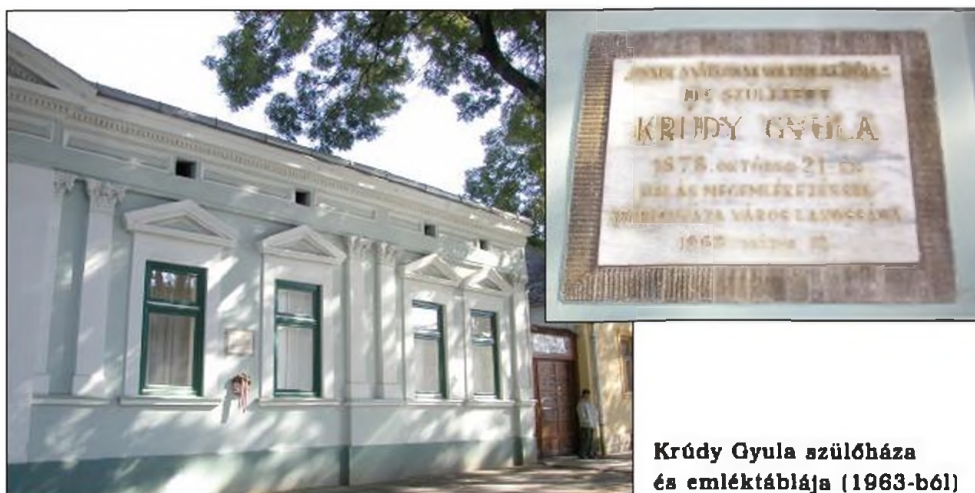
Ez a gyertya ma itt gyullad meg újra. Szülővárosában, néhány utcányira szülőházától, egykori szülőágya közelében. S ennek a bölcső mellett kicsi gyertyának ma hatalmas holdudvara van. Az egész országra csillogja rá az író emlékezetét.

Tisztelt Krúdy Gyula! Az Önről elnevezett teremben, mint a város szívében állva jelentem Önnek, szindbádi útjain, „az ember szépbe szőtt hitével” ma végleg hazaért.

(A szöveg rövidített változata elhangzott 2003. október 21-én Nyíregyháza Megyei Jogú Város képviselő-testületének ünnepi közgyűlésén, amikor Krúdy Gyula születésének 125. évfordulóján a Városháza díszterme tisztelgő emlékezetül az író nevét vette föl.)

Források:

1. Czine Mihály: Krúdy Gyula. In: A magyar irodalom története 1905-től 1919-ig. Szerkesztette Szabolcsi Miklós. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1965. 370–389.
2. Katona Béla: Az élő Krúdy. Cikkék és tanulmányok Krúdy Gyula életművéről. Válogatta és szerkesztette Jánosi Zoltán. Kiadja a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Múzeumok Igazgatósága, Nyíregyháza, 2003. 209 p.
3. Krúdy Gyula regényei és novellái
4. Huszárík Zoltán és Sára Sándor Szindbád című filmjének szövege



**Krúdy Gyula szülőháza
és emléktáblája (1963-ból)**